

İNSANLIĞIN TEKÂMÜLÜ BAĞLAMINDA BEDIÜZZAMAN'IN MÜNAZARAT RİSALESİNDEKİ “KÜRT” VE “KÜRTÇE” VURGUSU

-Sosyolojik Bir Analiz-

Prof. Dr.

Ahmet Keleş*

“Ey insanlar! Sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Daha sonra sizi kabile ve milletlere ayırdık ki bir birinizle tanışasınız. Sizin Allah katında en kıymetliniz, şüphesiz en takvâ olanınızdır.” (Hucûrât,)

“Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecîr olmak da istemez.”¹

“Fıtrat yalan söylemez. Bir çekirdekteki meyelân-ı nümüvv ile der: "Ben sümbülleneceğim, meyve vereceğim." Doğru söyler. Yumurtada bir meyelân-ı hayat var. Der: "Piliç olacağım." Biiznillâh olur, doğru söyler. Bir avuç su, meyelân-ı incimad ile der: "Fazla yer tutacağım." Metin demir onu yalan çıkaramaz; sözünün doğruluğu demiri parçalar. Şu meyelânlar, iradeden gelen evâmîr-i tekviniyenin tecellîleridir, cilveleridir.”²

GİRİŞ:

Bediüzzaman Said Nursi'nin “**Milliyet**” konusundaki görüşlerini doğru anlayabilmek için, onun varlığına, insanın varoluşuna ilişkin görüşlerini bilmek gerekir. Ayrıca Münazarat Risalesinde ele alınan hususları, daha sonra kaleme alınan diğer eserleriyle, özellikle de 26. Mektubun ilgili mebhasıyla birlikte değerlendirmek son derece önemlidir. Sosyal bilimlerde önemli bir anlama ve yorumlama ilkesi olan; “**Parçayı bütünden, bütünü de parçalardan hareketle yorumlama/anlama**” prensibi, Üstadın konuyla ilgili görüşlerini anlamak ve yorumlamak için de uygun bir ilkedir, diye düşünüyorum.

*Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Mektûbat, Hakikat çekirdekleri, 43. Nolu hakikat, s. 495.

² Hakikat Çekirdekleri, 15. Nolu hakikat, s. 492.

Bütün tebliğimde esas alacağım iki temel ilkeyi burada belirtmek istiyorum:

Birincisi, Bediüzzaman hayatı boyunca müspet ve pozitif bir duruş sergilemiştir. Bu nedenle ona ait hiçbir kavram olumsuz anlamda ve onun hayatı boyunca asla taviz vermediği ilkelerine aykırı olarak yorumlanamaz. **İkincisi**, hayatında asla “**Ümitsizliğe**” yer vermemiştir. O her olay ve hadiseden olumlu bir sonuç çıkarabilmiş ve herkesin ümidini kaybettiği zamanlarda bile bir ışık ve nur görmüş emsalsiz bir dava ve düşünce insanıdır. Mehmet Akif Ersoy gibi bir milli şairimizin;

“**Yok mu bu uğursuz gecenin yoksa sabahı**”, diye feryat ettiği felaket zamanlarında o;

“**Ümitvar olunuz şu istikbal inkılabatı içinde en yüksek gür sada İslam’ın sadası olacaktır**” diye haykırmıştır.

İşte onun “**Milliyet**” konusundaki fikirlerini bu iki temel esas çerçevesinde okumak ve anlamak gerekir. Aksi takdirde onun kastetmediği anlamaları çıkarmak ve yorum hatasına düşmek mümkündür.

A-Bediüzzaman’ın Varlık Tasavvuru

Bediüzzaman’ın görüşlerini değerlendirirken, onun varlık hakkındaki kanaatlerini bilmek son derece önemlidir. O Varlığı, insanın okuması için yazılan İlahi bir kitap olarak görür. Bu kitap binler hikmetle süslenmiş ve insanın nazarına arz edilmiştir. Ve bu kitap öyle bir özelliğe sahiptir ki, bu özellik onu aynı zamanda biricik kılmaktadır. İnsanın kendisinin de dâhil olduğu bu biricik kitabın özelliği; **sürekliliği bir dinamizm içinde olması ve asla durağanlığa izin verememesidir**. İnsan da dâhil her şey her an değişmektedir. Bu değişime Bediüzzaman o kadar dikkat çeker ki hemen her vesileyle ondan söz eder. Ayrıca ona göre varlıktaki bu değişimin yönü ve hedefi de “**Kemal**”dır. Bu nedenle varlığa “**Meylü’t-tekâmül**” nokta-i nazarından bakar. Ona göre her şey bir “**kemale**” doğru ilerlemektedir. Yine her şey mahiyetinin elverdiği ölçüde bu kemal yolculuğunu tamamlayacaktır ve hiçbir şey de buna engel olamayacaktır. Bu durumu, ser levha yaptığımız şu paragraf gayet güzel bir şekilde anlatmaktadır:

“Fıtrat yalan söylemez. Bir çekirdekdeki meyelân-ı nümüvv ile der: "Ben sümbülleneceğim, meyve vereceğim." Doğru söyler. Yumurtada bir meyelân-ı hayat var. Der: "Piliç olacağım." Biiznillâh olur, doğru söyler. Bir avuç su, meyelân-ı incimad ile der: "Fazla yer tutacağım." Metin demir onu yalan çıkaramaz; sözünün doğruluğu demiri parçalar. Şu meyelânlar, iradeden gelen evâmîr-i tekviniyenin tecellîleridir, cilveleridir.”

Aynı şekilde “**Ahsen-i Takvimde**” yaratılan insan da, mahiyetine derç edilen sınır konulmamış kabiliyetleriyle, var olduğu günden bugüne sürekli bir tekâmül içindedir. Fıtraten medeni olan insan toplu yaşadığı için değişim ve gelişimi de toplumsal olmaktadır. Var olduğu günden bugüne toplumsal hayatın çeşitli kademelerinden geçmiş ve hala da geçmektedir.³ Bu insanî tekâmüle, birçok farklı şeyler vesile olabilmektedir. Bu vesilelerin en bilenini ve etkilisi hiç kuşkusuz Peygamberler ve onlar aracılığıyla gönderilen İlahi Mesajlardır. Bizzat peygamberler kendileri, çağdaşları olan toplumları ilerletmek ve tekâmül ettirmekle görevlidirler. Geleneğimizde yaygın olarak; “**Her bir sanatın bir Nebiye atfedilmesi**” kanaati, “**Her sanatın bir piri vardır**” özdeyişiyle ifade edilmektedir.

Peygamberler aracılığıyla gönderilen “**Mesajlar**” muhtevaları itibariyle bu tekâmüle öncülük ederler. Risalet müessesesi sona erince bu görevi her çağda gönderilen Mücedditler ve mürşitler ifa etmişlerdir. Hangi suretle olursa olsun değişmez bir gerçek vardır ki o da insanlık sürekli tekâmül etmektedir. İnsanoğlu “**esirlikten ecirliğe ve hâsılı hürriyete**” doğru tekâmül etmiştir ve edecektir. Bu sosyolojik olguyu kendi çağında çok iyi gören Bediüzzaman Said Nursi, **Münazarat** adlı eserinde Kürtlerin tekâmül edebilmesi için “**Kürtlük**” şuuru ve “**Kürtçe**” kendisini ifade etmeye vurgu yapar ve bu şuurun bir toplumu “kavim” düzeyinden “millet” düzeyine nasıl dönüştüreceğini açıklar. Ona göre, aşiretten kavmiyete, kavmiyetten milliyete doğru gelişen tekâmül, nihayet “**İttihad-ı İslam**” şeklinde gerçekleşecek olan hakiki Milliyete, **Milliyet-i İslam**’a evirilecektir.⁴

Bediüzzaman, insan hayatındaki evrelerin tıpkı diğer canlı varlıktaki gelişim evreleri gibi olduğunu bilmektedir. Adeta bir insanın doğumundan

³ Bu konuda geniş bilgi için bkz. İbn Haldun, Mukaddime, Hazarilik ve Bedevilik.

⁴ Milliyet-i İslam tabiri Bediüzzaman’ın tüm eserlerinde gösterdiği nihai hedeftir.

ölümüne kadar ki süreçte uğradığı ve idrak ettiği doğal devreler gibi toplumların da gelişmelerinin evreleri vardır. İnsan nasıl ki gelişim evrelerinden hiç birini atlamadan gelişimini tamamlaması gerekiyorsa, aksi takdirde anormal bir suret ortaya çıkar, aynı şekilde toplumlar da gerekli toplumsal aşamalardan sırasıyla geçerek tekâmüllerini tamamlamalıdır. Bu aşamalardan birini tamamlamamış toplumlar, başka suretlere ve sosyal evrelere zorlandıklarında ciddi toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. İşte Kürtlerin yaşadıkları güncel sorunlar, “**millet bilincinin**” gelişimini doğal yollardan tamamlamamış olmasından kaynaklı sorunlardır.

Bediüzzaman Kürtleri, Ermeniler örneği üzerinden milliyet bilincine uyanmaları konusunda uyarıyor. Eğer yüz yıl önce bu uyarı gerçekleşebilseydi bugünkü sorunları, en azından bu ölçekte yaşamayacaktık. Çünkü Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarına tekabül eden “**Ulus Devletçilik**” siyasal anlayışı Atatürk ve kadrosu üzerinde etkili olmuş ve Cumhuriyetin kurucu kadrosu Osmanlı Devletindeki milliyet anlayışından koparak yeni devleti “**Türk Milliyeti**” ekseninde kurmuştur. Böylece ilk defa tarihimizde bir “**Türklük**” bilinci oluşmuştur. **İşte Türkiye Cumhuriyeti bu bilinçle kurulmuş bir Ulus Devlettir.** Aynı şekilde o gün bir Kürt kimliği ve milliyet bilinci de oluşmuş olsaydı, bugün İslam Birliğine doğru birlikte yürünebilecekti ve yaşadığımız iç sorunlar yaşanmayacaktı. Hâlbuki Türkiye bugün, Arap Baharı bağlamında bir İslam Birliği imkânlarını ararken, Orta Doğu'nun göbeğinde Kürt milletinin milliyet bilincini kazanma sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. **Bu sorun, yüz yıl geciktirilmiş olan bir toplumsal uyanışın ve doğal olarak geçirilmesi gereken sosyal bir sıçramanın yaşanamayışı sorunudur.** Diğer bir ifadeyle, bir kavmin kendisini kavim olarak idrak etmekten, millet olarak idrak etmeye geçemeyişi problemidir. Kuzey Irakta kurulan **Kürt Devleti** bu geç kalmış bilincin tarihsel bir tezahürüdür ve en son kurulan Ulus devlettir. Dünya bu süreci çok gerilerde bırakırken böyle bir sosyal olguyla karşılaşmış olmamızın nedeni tamamen yukarıda belirtmiş olduğumuz tekâmül seyrindeki aksamadır.

Bugün konuşmamız gereken sorun, Bediüzzaman'ın yüz yıl öncesinden verdiği mesajları dikkate alarak yaşadığımız problemleri nasıl çözebilir ve Kürt-Türk birlikteliğini inşa edebiliriz olmalıdır. Yani,

tarihi, sosyal ve manevi değerleri ve bağları itibariyle birbirlerinden ayrılmaları imkânsız olan bu iki milletin birisi “**Millet Bilincini**” tamamlamış diğeri tamamlamamış olarak bir bütün oluşturamazlar. Bu nedenle Kürtler, kendilerini en az Türklerin kendilerini “**Türk**” hissettikleri kadar ifade edebilmeli ve kendilerini “**Kürt**” hissedebilmelidirler.

İşte bu tebliğ, sosyolojik bir olgu olarak “**Milliyet**” fikrinin ve bilincinin, Münazaratta yüz yıl önce nasıl fark edilip değerlendirildiğini ve yine nasıl bir proje olarak sunulduğunu, tam da tüm dünyada “**Ulus Devlet**” fikrinin uygulamaya konulduğu tarihsel süreci de dikkate alarak analiz yapmayı hedeflemektedir. Burada altını çizerek işaret etmek istediğim çok önemli bir nokta daha vardır. O da; Avrupa’da on sekizinci yüzyılda başlayan sosyolojik değişimler beraberinde on dokuzuncu yüzyıl “**Ulus devlet**” yapılanmasını doğururken ve tüm dünya bu çerçevede yeniden yapılanırken, büyük Alman Filozofu Kant, yüz yıllar sonrasına bakıp daha o günden; “**Dünya Yurttaşlığı Anayasası**” kitabını yazmıştır. İşte çağa ve insanlara ışık tutan büyük beyinler böyledir. Aynı şekilde Bediüzzaman da, Osmanlının parçalanıp dağıldığı günlerde herkes ne olup bittiğini anlamaya çalışırken, o ilan edilen “**Meşrutiyeti**” fırsat bilerek Doğu ve Güneydoğu aşiretlerini bilinçlendirerek çağlarını idrakten geri kalmamalarını sağlamaya çalışıyordu. Aynı zamanda çağlar sonra, bu “**Ulus Devlet**” halinde parçalanan Müslüman toplulukların bir gün (o gün artık gelmek üzeredir) Büyük İslam Birliğini oluşturmaları için mesajlar veriyordu. “**İttihad-ı İslam**” bu mesajın özüdür.⁵ İşte Bediüzzaman’ın

⁵ Hutbe-i Şamiye bu konuya hasredilmiş tarihi bir hitaptır. Münazaratta bu konuyla ilgili bir soruya verdiği cevabı burada zikretmekte yarar görüyorum:

“S.Daima ittihad-ı İslâmdan bahsedersin. Sen bize tarif et?”

C- İki Mekteb-i Musibet Şehadetnamesi ismindeki eserimde tarif etmişim. Şimdi ileride o kasrı muallânın bir taşını, bir nakşını göstereceğim. İşte, kâ’be-i saadetimiz olan ittihad-ı münevver-i İslâmın Hacer-ül Esved’i, Kâ’be-i Mükerrermedir; ve dürr-et-i beyzası, Ravza-i Mutahhara’dır; Mekke-i Mükerreme’si, Ceziret-ül Arab’dır; Medine-i medeniyet-i münevveresi, tam hürriyet-i şer’iyeyi tatbik eden Devlet-i Osmaniye’dir. Eğer İslâmiyet milliyetini ve ittihad-ı İslâmın taşını ve nakşını istersen, işte bak! Hayâ ve hamiyetten neş’et eden civanmerdane humret (1); hürmet ve merhametten tevellüd eden masumane tebessüm (2); fesahat ve melahattan hasıl olan ruhanî halâvet (3); aşk-ı şebabîden, şevk-i baharîden neş’et eden semavî neş’e (4); hüzn-ü gurubîden, ferah-ı seherîden vücuda gelen melekûtî lezzet (5); hüsn-ü mücerreden, cemal-i mücelladan tecelli eden mukaddes zînet (6);(Haşiye) birbiri ile imtizac edip, ondan çıkan levn-i nuranî ancak o şark ve garbın kab-ı kavseyini olan kâ’be-i saadetinin tâk-ı muallâsının kavs-i kuzahının elvan-ı seb’asının lacivert levninin timsali, belki şu levnin manzarası bir derece irae edilebilir. Lâkin ittihad, cehl ile olmaz. İttihad, imtizac-ı efkârdır. İmtizac-ı efkâr, marifetin şua’-ı elektrikiyle olur.

Câmi-ül Ezher’in kızkardeşi olan, Medreset-üz Zehra namıyla dâr-ül fünunu mutazammın pek âlî bir medresenin, Kürdistan’ın merkezi hükmünde olan Bitlis’te ve iki refikasıyla Bitlis’in iki cenahı olan

mesajları, Kant'ın Batı'da parlayan ışığına mukabil Doğuda yükselen büyük bir sada ve parlak bir müjdeyi temsil etmektedir.

B-Varlık Sürekli Bir Tekâmül İçindedir

Pozitivist ateist sosyologlardan büyük İslam sosyologu İbn Haldun'a kadar hemen her sosyologun ortak kanaati insanoğlunun toplumsal bir varlık olduğu ve sürekli bir şekilde değişerek ilerlediği şeklindedir. Bu ilerleme “**Doğrusal**” ve “**Döngüsel**” olmak üzere farklı Tarih felsefesi algılarına dayansa da hepsi de değişimci ve ilerlemeci bir özelliği yansıtır.⁶ İnsanoğlu tarihte birçok değişim çağlarını geride bırakarak bugünlere gelmiştir. Bugünlerden de ileriye doğru değişerek gidecektir. Pozitivist anlayış bu değişimi farklı bir noktadan ele alır ve **Sosyal Darwinizm** olarak değerlendirir. Bediüzzaman ise konuyu yaratılış felsefesi ve İslamî öğretinin özüne uygun olarak yorumlar. Ona göre bu değişim insan fıtratına konulan ve sınırlandırılmamış olan kabiliyetlerin inkişafından ibarettir. Allah sonsuz esmasının cilvelerini göstermek için donattığı ve o cilveler için bir aynalık görevi yüklediği insanı sosyal değişim çizgisi üzerinde kendisini açması ve göstermesi için yaratmıştır.

Bediüzzaman bu gerçeğin o kadar farkındadır ki, adeta tüm sosyolojik gelişmeleri bu çerçevede değerlendirir. Çıkardığı sonuçlar ve ilkeler bu hayati gerçekliğe dayandığı içindir ki yüz yıl sonra bile doğruluğunu gösteriyor ve kendisine dikkatleri çekiyor. Çünkü o mesajlarını bizzat varlıktan, insan yaşamının kendisinden almaktadır.

İşte konunun tam da burasında altını çizerek belirtmem gereken bir husus vardır: Bediüzzaman'ın “**Kürt**” ve “**Kürtçe**” vurgusu, 19. Yüzyıl ulus devletçiliğinin doğurduğu Faşizan bir ırkçılığı asla ifade etmez. Faşist algı yukarıda izaha çalıştığımız anlayışla hiçbir açıdan paralellik arz etmez. Bediüzzaman'ın tespitleri tamamen insanlığın olgunlaşma serüveni ve tekâmül süreci ile alakalıyken, faşist algı diğer milletleri sömürmek ve onlara üstünlük sağlamak hastalığına müpteladır. Bediüzzaman insanlığın tekâmül sürecinde; aile bilincinden akrabaların oluşturduğu aşiret bilincine, oradan kavmiyete ve nihayet millet bilincine doğru evirildiği inancındadır. Bu basamakların her birisi düzenli bir

Van ve Diyarbakir'de tesisini isteriz. Emin olunuz biz Kürdler başkalarına benzemiyoruz. Yakînen biliyoruz ki, içtimaî hayatımız Türklerin hayat ve saadetinden neş'et eder.”

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Doğan Özlem, *Tarih Felsefesi* s. 36.

şekilde birbirini takip ettiği takdirde, her bir millet sosyolojik gelişimini doğru tamamlamış olacak ve insanlık da daha iyi bir sosyal konuma erişecektir.

İslam dinini bir barış ve selamet dini olarak gören Bediüzzaman sosyal hayattaki gelişmeleri dünya çapında, insanlık genelinde gerçekleşecek olan bir kazanım olarak görür. Bu nedenle onun hedefinde kavimlerin “**Millet**” bilincine ulaşması daha geniş ölçekli insan topluluklarının oluşmasını sağlayacaktır. Nitekim Avrupa Birliği bunun bir örneği idi. Ancak Avrupa birliği bu örneklikte başarılı olmadı ve şimdilerde yine faşist duygular ve hareketlerin ön plana çıkmasına sahne oluyor. Bediüzzaman’a göre inşallah bunun en iyi örneğini dünya genelinde Müslümanlar verecektir. Buna o “**İttihad-ı İslam**” demektedir. İşte bu İttihad-ı İslam’ın gerçekleşebilmesinin ön şartı bu ittihat içinde yer alacak olan kavimlerin Millet bilincine erişme sürecini tamamlamış olmalarıdır. **Zira nakıs ile kâmil ittihat edemez.** Bu noktada henüz eksiği olan millet ise Kürtlerdir. İşte Bediüzzaman’ın Meşrutiyetin ilanı ile birlikte Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da dolaşarak Kürtleri uyarmasının nedeni budur. Yani Kürtlerin sosyolojik gelişim süreçlerinde herhangi bir basamağı atlamamaları ve eksik bırakmamalarını sağlamaktır.

Bir Milletin kendisini millet bilinciyle idrak edebilmesi ancak kendi kültürel değerlerine sahip çıkıp onlarla kendisini ifade edebilmesinden geçtiği için Bediüzzaman “**Kürtlük**” bilinci ve “**Kürtçe**” konusunda hassasiyet gösterir. Zira bu iki husus millet bilincinin oluşmasında son derece etken hususlardır. Münazarat’ın girişinde ifade ettiği şu sözleri konumuz açısından son derece önemlidir.

“Bu eserin nagamatını dinlemek için bir Kürt cesedini giymek, bir vahşi hayalini başına takmak gerektir. Yoksa ne istima’ helal ne de sema helal olur.”⁷

Münazaratta sıklıkla işaret edilen Ermenilerin kendilerini Millet olarak algılayıp devlet kurmalarını Bediüzzaman anlatmaya çalıştığımız anlamda değerlendirir ve bunu tekâmülün zorunlu basamaklarından biri olarak görür. Yoksa özellikle günümüzdeki politik ve siyasi içeriğiyle üniter devleti bölmek ve parçalamak gibi faşist bir anlamda asla kullanmaz. Çünkü Bediüzzaman’ın dünyasında; İhtilaf değil **İTTİFAK**,

⁷ Münazarat, (Asar-ı Bediyye), s. 291.

ayrılık değil **İTTİHAT**, adavet değil **MUHABBET**, düşmanlık değil **KARDEŞLİK** vardır. Ancak o bütün bunları zorlamayla, tasannu ile değil, tabii ve fitri yollardan sağlamak ister, ta ki kalıcı olsun...

İşte bu konuyla ilgili Münazarattaki ifadeleri şöyledir:

“Öyle ise dinleyiniz ve kulaklarınızı beş açınız. İşte fikr-i milliyetle uyanmış bir Ermeni'nin himmeti, mecmu-u millettir. Güya onun milleti küçülmüş, o olmuş veya onun kalbinde yerleşmiş. Onun ruhu ne kadar tatlı ve kıymettar olsa da, milletini daha ziyade tatlı ve büyük bilir. Bin ruhu da olsa feda etmeğe iftihar eder. Çünkü kendince yüksek düşünür.”

Şu paragrafta Bediüzzaman, **“Ermeni Milliyetçiliğini”** değil, **“Millet”** bilincinin hangi olumlu duygulara sebep olduğunu anlatıyor. Bu bilinçle bir ferdin nasıl tüm milletiyle bütünleştiğine dikkat çekiyor. Bu düşüncenin ise yüksek bir beşeri tefekkür düzeyine tekabül ettiğinin altını çizmektedir. Milliyetçilik duygusunun olabildiğince olumlu ve müspet yönlerini ön plana çıkarışına dikkat edilmelidir.

“Hâlbuki şimdakilere demiyorum, lâkin sizin eskiden bir yiğidiniz uyanmamış, nura girmemiş, İslâmiyet milletinin namusunu bilmemiş, yalnız bir menfaat veya bir garaz veya bir adamın veya bir aşiretin namusunu mülahaza eder, kısa düşünürdü. Elbette tatlı hayatını öyle küçük şeylere herkes feda etmez. Faraza, İslâmî fikr-i milliyetle (1) onlar gibi temaşa etseydiniz, kahramanlığınızı âleme tasdik ettirip yüksek tabakalara çıkacaktınız. Eğer Ermeniler sizin gibi sathî ve kısa düşünseydiler, nihayette korkak ve sefil olacaktardı. Hakikaten sizin hârikulâde şecaate istidadınız vardır. Zira bir menfaat veya cüz'î bir haysiyet veya itibarî bir şeref için veya “Filan yiğittir” sözlerini işitmek gibi küçük emirlere hayatını istihfaf eden veya ağasının namusunu isti'zam için kendini feda eden kimseler eğer uyansalar, hazinelere değer olan İslâmiyet milliyetine yani üçyüz milyon İslâmın uhuvvetlerini ve manevî yardımlarını kazandıran **İslâmiyet milliyetine**, binler ruhu da olsa, acaba istihfaf-ı hayat etmezler mi? Elbette hayatını on paraya satan, on liraya binler şevkle satar.”⁸

Alıntı yaptığımız paragraftan da açıkça anlaşılacağı üzere, Bediüzzaman sürekli dikkatleri **“İslam Milletine”** çeker. Üç yüz milyon İslam Milleti, yani **İttihad-ı İslam** onun düşünce dünyasında her zaman özel anlamda her hangi bir (Müslüman) Millet Bilincinin nihai aşamasıdır.

⁸ Münazarat.

Şimdi de şu paragrafı okuyalım:

“Maatteessüf güzel şeylerimiz gayr-ı müslimler eline geçtiği gibi, güzel olan ahlâklarımızı da yine gayr-ı müslimler çalmışlar. Güya bir kısım içtimaî ahlâk-ı âliyemiz yanımızda revac bulmadığından, bize darılıp onlara gitmiş. Ve onların bir kısım rezaili, kendileri içinde çok revaç bulmadığından cehaletimizin pazarına getirilmiş!.. Hem büyük bir taaccüble görmüyor musunuz ki: Terakkiyat-ı haziranın üss-ül esası ve belki din-i hakkın muktezası olan “Ben ölürsem; devletim, milletim ve ahbablarım sağdırlar” gibi kelime-i beyza ve haslet-i hamrayı gayr-ı müslimler çalmışlar. Çünkü onların bir fedaisi der: “Ben ölürsem milletim sağ olsun, içinde bir hayat-ı maneviyem vardır.” Ve bütün sefaletin ve şahsiyatın esası olan “Ben öldükten sonra dünya ne olursa olsun. İsterse tufan olsun.” Veyahut **الْقَطْرُ نَزَلَ فَلَا عَظْمًا مَاتُ** **وَإِنْ** olan kelime-i hamka ve seciye-i avrâ’, himmetimizin elini tutmuş rehberlik ediyor. İşte en iyi haslet ki, dinimizin muktezasıdır. **Biz ruhumuzla, canımızla, vicdanımızla, fikrimizle ve bütün kuvvetimizle demeliyiz ki: “Biz ölse, milletimiz olan İslâmiyet haydır, ilelebed bâkidir. Milletim sağ olsun. Sevab-ı uhrevî bana kâfidir. Milletin hayatındaki hayat-ı maneviyem beni yaşattırır, âlem-i ulvîde beni mütelezziz eder. ” نَوْرُوزِنَا يَوْمُ وَالْمَوْتُ** deyip, Nur’un ve hamiyetin nurlu rehberlerini kendimize rehber etmeliyiz.”⁹

Bu paragrafların yazarının Menfi Milliyetçilik anlamında “**Kürtlük**” ve “**Kürtçe**” vurgusunda bulunduğunu söylemek onu hiç anlamamak olur. Çünkü açıkça “**Milletimiz olan İslamiyet...**” ifadesiyle nihai kanaatini açıkça belirtmektedir. Onun düşüncesinde “**Millet**” olma fikri varlıkta cari olan Sünnetullahtan ibarettir. Kuran; “Sünnetullah’ın **asla değişmeyeceğini**” birkaç kez açıkça beyan eder. Tüm görüşlerinin Kuran’a uygun olmasına son derece dikkat eden Bediüzzaman, bu değişmez İlahî yasa gereği her toplumun zorunlu olarak bu süreçleri tamamlayacağı kanaatindedir.

C-Milliyet Fikrinin Handikapları

Sosyal bir İlahi Kanun olarak beşeri tekâmülü kabul eden Bediüzzaman, doğru kontrol edilmezse Milliyet fikrinin ve duygusunun bazı sosyal sorunlara ve psikolojik problemlere yol açacağını söyler ve uyarır. Bu bağlamda, kendisinin iman ve Kuran hizmetinde çok değer verdiği bazı talebelerine, “**Said Nursi Kürt’tür**” diyerek onları kendisinden uzaklaştırmaya çalıştıklarını anlatır. Böyle bir Milliyet

⁹ Münazarat.

algısının Cahiliye kalıntısı olduğunu söyler. Şu ifadeleri konumuzla ilgili olarak son derecede önemlidir:

“Fikr-i milliyet, şu asırda çok ileri gitmiş. Husûsan derras Avrupa zalimleri, bunu İslâmlar içinde menfî bir surette uyandırıyorlar; tâ ki, parçalayıp onları yutsunlar.”¹⁰

“Hem fikr-i milliyette bir zevk-i nefsanî var; gafletkârane bir lezzet var; şeametli bir kuvvet var. Onun için şu zamanda hayat-ı içtimâiye ile meşgul olanlara, “Fikr-i milliyeti bırakınız!” denilmez. Fakat fikr-i milliyet iki kısımdır. Bir kısmı menfîdir, şeametlidir, zararlıdır; başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine adâvetle devam eder, müteyakkız davranır. Şu ise, muhâsamet ve keşmekeşe sebebidir. Onun içindir ki, hadîs-i şerîfte ferman etmiş:

الْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ

Ve Kur’ân da ferman etmiş:

إِن جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ مِّنْجِيَّةَ حِمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنزَلْنَا اللَّهُ
سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالرَّزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى
وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

İşte şu hadîs-i şerif ve şu âyet-i kerîme; kat’î bir surette menfî bir milliyeti ve fikr-i unsuriyeti kabûl etmiyorlar. **Çünkü müsbet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti, ona ihtiyaç bırakmıyor.**

Evet acaba hangi unsur var ki, üç yüz elli milyon vardır? Ve o İslâmiyet yerine o unsuriyet fikri, fikir sâhibine o kadar kardeşleri, hem ebedî kardeşleri kazandırır? Evet menfî milliyetin, tarihçe pek çok zararları görülmüş.

Müsbet milliyet, hayat-ı içtimâiyenin ihtiyac-ı dâhilîsinden ileri geliyor; teâvüne, tesanüde sebebidir; menfaatli bir kuvvet te’min eder; uhuvvet-i İslâmiyeyi daha ziyâde teyid edecek bir vasıta olur. Şu müsbet fikr-i milliyet İslâmiyet’e hâdim olmalı, kal’a olmalı, zırhı olmalı.. yerine eçmemeli.”¹¹

¹⁰ Mektubat, 26. Mektup.

¹¹ Mektubat, 26. Mektup.

İktibas ettiğimiz bu ifadeleri, hiçbir yoruma ihtiyaç duymayacak kadar onun “**İslam Milleti**” tezini savunduğunu, zira inanç esaslarında ve manevi değerler üzerinde oluşacak “**Millet**” bilincinin insanın sosyolojik gelişiminin en ileri safhası olacağına inandığını göstermektedir. Aşağıda nakledeceğimiz fikirlerin sahibinin faşizan anlamda bir “**Kürt**” milliyetçiliği yapmasını imkânsız kılacaktır. Çünkü bir Kürt olarak Türk milleti hakkında şunları söylemektedir:

“Cây-ı Dikkat Bir Hâl: Türk milleti anâsır-ı İslâmiye içinde en kesretli olduğu halde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise Müslümandır. Sâir unsurlar gibi, müslim ve gayr-ı müslim olarak iki kısma inkısam etmemiştir. Nerede Türk tâifesi varsa, Müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya Müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır (Macarlar gibi). Halbuki küçük unsurlarda dahi, hem müslim ve hem de gayr-ı müslim var.

Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et! Senin milliyetin İslâmiyetle imtizaç etmiş. Ondan kabil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahvsın! Bütün senin mâzîdeki mefâhirin, İslâmiyet defterine geçmiş. Bu mefâhir, zemin yüzünde hiçbir kuvvetle silinmediği halde, sen şeytanların vesveseleriyle, desîseleriyle o mefâhiri kalbinden silme!”

İşte bu muhteşem uyarı sadedinde biz de ifade etmeliyiz ki, tarihen beraberlikleri düşmanları kıskandıracak derecede mefahirle dolu bu iki milletten ağabey hükmündeki Türkler, Kürtlerin de kendilerini kendilerine özgü millet bilinciyle fark etmelerinde onlara destek olmalılar. Aksi takdirde düşmanlar bunu istismar ederek her iki milletinde aleyhinde kullanabilirler. Nitekim bugün kullanıyorlar. Sanki Bediüzzaman’ın korktuğu başına gelmiş...

Son olarak Bediüzzaman’ın menfi anlamda “**Milliyetçi**” olanlara söylediği şu ifadelerine yer vermek istiyorum:

“Menfî milliyette ve unsuriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Evvelâ: Şu dünya yüzü, husûsan şu memleketimiz, eski zamandan beri çok muhaceretlere ve tebeddülâta ma’rûz olmakla beraber; Merkez-i Hükümet-i İslâmiye bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvâm-ı sâireden pervane gibi çokları içine atılıp, tavattun etmişler. **İşte bu halde Levh-i Mahfuz açılrsa ancak hakîki unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyle ise, hakîki unsuriyet fikrine, hareketi ve hamiyeti bina etmek,**

ma'nasız ve hem pek zararlıdır. Onun içindir ki: Menfî milliyetçilerin ve unsuriyetperverlerin reislerinden ve dine karşı pek lâkayd birisi, mecbûr olmuş, demiş: "Dil, din bir ise; millet birdir." Mâdem öyledir. Hakîki unsuriyete değil; belki dil, din, vatan münâsebatına bakılacak. Eğer üçü bir ise, zâten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar milliyet dâiresine dâhildir."

Sonuç:

Var olduğu günden beri sürekli değişen ve bu değişimi de ilâhî irade'nin koyduğu kanunlar çerçevesinde (Sünnetullah) kemale doğru gerçekleştiren varlık Bediüzzaman'a göre bize fitrî bir gerçeği anlatır. Bu değişim gerçeğinde insan hayatının da olduğunu söyler. Bu dünyaya imtihan için gelen insan sürekli değişen bir hayat içinde imtihan olur. İlk insandan bu güne sosyal yaşam sürekli değişmekte ve değişirken de farklı sosyal topluluklar oluşturmaktadır. Bu, hayatın değişmez bir realitesidir.

Bediüzzaman "**Milliyet**" düşüncesinin bu sosyolojik değişim çerçevesinde ele alınmasını ister. Onu bütün bütün olumsuz bir şey olarak görmez. Çünkü aşiret ve kabile basamağından "**Milliyet Bilinci**" ile çıkılabileceğini söyler. Münazaratta yer alan tüm "**Kürt Milleti**", "**Ermeni Milleti**" gibi kavramlar bu anlam içeriğine sahiptirler.

Bediüzzaman bu tür "**İrk**" eksenli bir "**Milliyet**" fikrinin büyük handikaplarının da farkında olduğu için, sıklıkla bu mahzurlu durumdan kurtulmanın yolunun; "**İttihad-ı İslam**" fikri veya "**İslam Milleti**" üst değeri ile giderilebileceğini söyler. Ona göre, yönü ve hedefi İslam Milleti olan bir Kürt Milliyetçiliğinin mahzuru yoktur. Hatta bir aşama olarak gereklidir. Ancak iyi kontrol edilmelidir. Kontrol edilmediği durumlarda ne ölçüde zararlarını olduğuna tarihi örnekler verir.

Nihaî hedefi Müslümanların top yekûn oluşturacakları bir İslam Milleti olan Bediüzzaman'ın "**Kürt**" ve "**Kürtçe**" vurgusu asla menfi milliyetçilik olarak algılanamaz, algılanmamalıdır da... Onun hayatı boyu gerçekleştirmek istediği şey Müslümanların birliği ve beraberliğidir. Tüm Nutuk metinlerinde ve makalelerinde ortak olan söylemi, o günkü koşullarda, üç yüz milyon Müslüman'ın birliğidir. O her Müslüman'ı Müslüman olma ortak paydasıyla aynı birliğin (İttihad-ı İslam) bir üyesi

kabul eder. Bu birliğin oluşması için gerekli şartları ise zamanın ve tarihin oluşturacağına inanır. Nitekim bugün o şartlar oluşmaktadır...

Evet, zaman onu haklı çıkarmakta ve verdiği müjdeler gerçekleşmektedir.

Saygılarımla...